Tystiolaeth gan Weinidog yr Economi a Thrafnidiaeth

Diben

1. Diben y papur hwn yw darparu tystiolaeth ysgrifenedig i ymchwiliad Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau i ddatblygu Trafnidiaeth Cymru yn y dyfodol.

Cefndir

2. Sefydlwyd Trafnidiaeth Cymru o dan Ddeddf Cwmnïau 2006 ac mae'n gwbl atebol i Weinidogion Cymru, fel is-gwmni o dan berchnogaeth lwyr sy'n gyfyngedig drwy warant.

3. Mae Trafnidiaeth Cymru yn gweithredu yn unol â phwerau a swyddogaethau a ddarperir yn Adran 1 o Ddeddf Awdurdod Datblygu Cymru 1975 ynghyd ag Adran 60 (1) (a) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae'r pwerau hyn yn perthyn i Weinidogion Cymru fel y gallant wneud unrhyw beth y tybiant sy'n briodol er mwyn hyrwyddo neu wella llesiant economaidd Cymru. At hynny, mae Adran 71 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 yn nodi y gall Gweinidogion Cymru ffurfio cwmni (megis cwmni hyd braich) er mwyn darparu gwasanaethau iddynt, pan benderfynir y bydd hynny'n hwyluso'r broses o arfer unrhyw swyddogaethau, neu'n gydnaws â hynny neu'n digwydd o achos hynny.

4. Mae cwmpas gweithrediad Trafnidiaeth Cymru yn gyfyngedig i'r gweithgareddau y caiff Gweinidogion Cymru eu cyflawni'n gyfreithlon. Felly nid yw'n bosibl i Trafnidiaeth Cymru ymgymryd â swyddogaethau sydd y tu allan i bwerau Gweinidogion Cymru ac ni all Gweinidogion Cymru ddirprwyo eu swyddogaethau i Trafnidiaeth Cymru.

5. Felly, sefydlwyd Trafnidiaeth Cymru i ymgymryd â swyddogaethau trafnidiaeth penodol ar ran Gweinidogion Cymru, i:

    - weithredu fel corff cynghori ac ymgynghorol proffesiynol mewn cysylltiad â phrosiectau trafnidiaeth yng Nghymru drwy ddarparu cymorth ac arbenigedd i Lywodraeth Cymru;
    - sicrhau cydymffurfiaeth â gofynion Llywodraeth Cymru ar gyfer prosiectau mewn cysylltiad â chamau statudol a gweinyddol o ran paratoi, safonau peirianneg, adeiladu, priodoldeb a rheolaeth ariannol a chontractiol drwy ddarparu cymorth ac arbenigedd i Lywodraeth Cymru;
    - darparu gwasanaethau rheoli prosiectau mewn cysylltiad â phrosiectau trafnidiaeth yng Nghymru drwy ddarparu cymorth ac arbenigedd i Lywodraeth Cymru.

6. Cylch gwaith y Cwmni, yn wreiddiol, oedd llunio a chynnal y broses gaffael ar gyfer Partner Gweithredu a Datblygu i wasanaeth rheilffordd Cymru a'r Gororau a Metro De Cymru, a datblygu opsiynau ar gyfer Metro Gogledd Cymru.

7. Wrth ddyfarnu'r contract, cafodd cylch gwaith Trafnidiaeth Cymru ei ymestyn i gynnwys rheoli contract y gwasanaeth rheilffordd, rheoli'r gwaith o ddarparu Metro De Cymru a datblygu metro gogledd-ddwyrain Cymru. Ar hyn o bryd, mae Adran 25 o Ddeddf Rheilffyrdd 1993 yn gwahardd "gweithredwyr y sector cyhoeddus"

rhag cynnal masnachfreintiau, sy'n cyfyngu Llywodraeth Cymru a Trafnidiaeth Cymru rhag darparu gwasanaethau rheilffyrdd yn uniongyrchol.

8. Mae gan Trafnidiaeth Cymru ran bwysig i'w chwarae o ran hyrwyddo integreiddio ar draws y rhwydwaith trafnidiaeth cyfan ac annog newid moddol. Uchelgais Gweinidogion Cymru ar gyfer Trafnidiaeth Cymru yw y bydd yn manteisio'n llawn ar y cyfleoedd sydd ar gael iddo fel ein corff integreiddio trafnidiaeth, a bydd hyn yn golygu y bydd angen iddo ymgymryd ag ystod eang o swyddogaethau trafnidiaeth.

Trefniadau llywodraethu, cyllido a strwythur Trafnidiaeth Cymru ar hyn o bryd

9. Fel cwmni sydd wedi cofrestru o dan Ddeddf Cwmnïau 2006, mae gan Trafnidiaeth Cymru hunaniaeth eglur, cyfreithiol mewn fframwaith cadarn a sefydledig sy'n caniatáu iddo wneud penderfyniadau gweithredol annibynnol.

10. Fel is-gwmni ym mherchnogaeth lwyr Gweinidogion Cymru, Llywodraeth Cymru sy'n rheoli nodau a pherfformiad cyffredinol Trafnidiaeth Cymru ar lefel strategol, gan sicrhau bod y Cwmni'n ymddwyn yn effeithlon ac yn parhau i weithredu er budd y cyhoedd.

11. Mae atebolrwydd i Lywodraeth Cymru yn cael ei sicrhau drwy gyfres o ddulliau strategol. Caiff y rhain eu rhestru yn y tabl isod. Mae rhai elfennau, megis yr Erthyglau Cwmni, yn ofynnol o dan y gyfraith; ac mae eraill yn helpu i lywio'r drafodaeth rhwng Trafnidiaeth Cymru a Llywodraeth Cymru:

Erthyglau Cwmni	Cyfansoddiad y cwmni, fel sy'n ofynnol gan gyfraith cwmni, yn nodi cyfrifoldebau'r cyfarwyddwyr, hawliau Gweinidogion Cymru (fel unig Aelod Warantwr) a materion gweinyddol eraill.
Cytundeb Rheoli	Cytundeb rhwng Llywodraeth Cymru a Trafnidiaeth Cymru yn nodi'r fframwaith eang y mae Trafnidiaeth Cymru yn gweithio o'i fewn, ac yn nodi beth yw'r telerau a'r amodau y mae Gweinidogion Cymru yn darparu cyllid ar gyfer y Cwmni.
Canllawiau a Safonau Statudol	Mae hyn yn gysylltiedig â sut y dylai Trafnidiaeth Cymru ymdrin â materion penodol neu ofynion cyfreithiol, fel safonau amgylcheddol a chynllunio.
Llythyr Cylch Gwaith	Mae hwn yn nodi cyllid cyfalaf a refeniw Llywodraeth Cymru a'r perfformiad a ddisgwylir gan Trafnidiaeth Cymru, a'r cyflawniadau allweddol ar gyfer y cyfnod a gwmpseir gan y llythyr cylch gwaith.

12. Mae'r Cytundeb Rheoli a'r Llythyrau Cylch Gwaith ar gael ar dudalennau Trafnidiaeth Cymru ar wefan Llywodraeth Cymru: https://beta.llyw.cymru/trafnidiaeth-cymru?_ga=2.264825743.1609623400.1551740602-487643748.1534359348

Bwrdd Cwmni Trafnidiaeth Cymru

13. Caiff Trafnidiaeth Cymru ei reoli gan fwrdd cyfarwyddwyr sy'n gyfan gwbl gyfrifol am bob agwedd ar reoli'r cwmni. Mae'r bwrdd ei hun wedi'i gyfansoddi yn unol ag arfer gorau yn y maes llywodraethu corfforaethol.

14. Mae Deddf Cwmnïau 2006 yn gosod dyletswydd ar bob cyfarwyddwr cwmni sy'n ei gwneud yn ofynnol iddynt weithredu er budd y cwmni a sicrhau bod y cwmni'n cadw cofnodion cyfrifyddu llawn a chywir.

15. Mae'n ofynnol yn gyfreithiol i gyfarwyddwyr Trafnidiaeth Cymru ddilyn erthyglau'r cwmni. Mae hyn yn sicrhau bod y cyfarwyddwyr yn parhau i fod yn atebol i Weinidogion Cymru fel yr unig Aelod Warantwr.

16. Fel cwmni o dan y Ddeddf Cwmnïau, mae gan Drafnidiaeth Cymru fwrdd o gyfarwyddwyr annibynnol. Caiff dau o'r rhain (gan gynnwys y Cadeirydd) eu penodi gan Weinidogion Cymru, a'r gweddill eu penodi gan y cwmni (ond gyda chydsyniad Gweinidogol).

17. Cadeirydd Trafnidiaeth Cymru sy'n gyfrifol am arwain y bwrdd a sicrhau ei fod yn effeithiol ym mhob agwedd ar ei rôl. Y Cadeirydd yw'r cysylltiad rhwng Bwrdd Trafnidiaeth Cymru a Llywodraeth Cymru, ac mae'n gyfrifol am bennu agenda'r Bwrdd.

18. Rôl y Bwrdd yw:

- darparu arweiniad effeithiol; diffinio a datblygu cyfeiriad strategol a phennu amcanion heriol;
- hyrwyddo safonau uchel o ran cyllid cyhoeddus, cynnal egwyddorion rheoleidd-dra, priodoldeb a gwerth am arian;
- sicrhau bod gweithgareddau Trafnidiaeth Cymru yn cael eu cynnal yn effeithlon ac yn effeithiol; a
- monitro perfformiad er mwyn sicrhau bod Trafnidiaeth Cymru yn bodloni ei amcanion, nodau a thargedau perfformiad yn gyfan gwbl.

Atebolrwydd a Chyfrifoldebau

19. Caiff Trafnidiaeth Cymru ei arwain gan Brif Weithredwr gyda chefnogaeth uwch dîm. Mae'r Prif Weithredwr a'r Cyfarwyddwr Cyllid wedi eu cofrestru yn Nhŷ'r Cwmnïau fel Cyfarwyddwyr Gweithredol Bwrdd y Cwmni.

20. Mae Ysgrifennydd Parhaol Llywodraeth Cymru, fel y Prif Swyddog Cyfrifyddu, a Chyfarwyddwr Cyffredinol Adran yr Economi, Sgiliau ac Adnoddau Naturiol, fel

Swyddog Cyfrifyddu Ychwanegol, yn atebol i Gynulliad Cenedlaethol Cymru am stiwardiaeth briodol o'r arian cyhoeddus a ddefnyddir i gyllido Trafnidiaeth Cymru.

21. Mae'n rhaid i'r Swyddog Cyfrifyddu Ychwanegol fod yn fodlon bod yr arian y gwnaiff Trafnidiaeth Cymru gais amdano gan Lywodraeth Cymru i gyflawni'r gweithgaredd y mae wedi cytuno i'w wneud, yn rhesymol a bod gan y Cwmni'r trefniadau llywodraethu angenrheidiol a'r rheolau mewnol ar waith i reoli'r cyllid. Y Swyddog Cyfrifyddu Ychwanegol sy'n gyfrifol am sicrhau bod y trefniadau yn eu lle o fewn Llywodraeth Cymru i:

    - fonitro gweithgareddau Trafnidiaeth Cymru a'i sefyllfa ariannol drwy gyfarfodydd ac adroddiadau ariannol rheolaidd;
    - mynd i'r afael ag unrhyw faterion o bwys o fewn Trafnidiaeth Cymru, gan ymgymryd â'r ymyriadau y bernir bod eu hangen;
    - cynnal asesiadau achlysurol o'r risgiau i'r adran a nodau ac amcanion Trafnidiaeth Cymru;
    - hysbysu Trafnidiaeth Cymru o bolisi perthnasol y llywodraeth yn brydlon; a
    - thynnu sylw bwrdd llawn Trafnidiaeth Cymru at unrhyw bryderon am weithgareddau Trafnidiaeth Cymru lle mae angen esboniadau a sicrwydd y bydd camau lliniaru yn cael eu cymryd.

22. Mae'r Swyddog Cyfrifyddu Ychwanegol wedi dynodi Prif Weithredwr Trafnidiaeth Cymru yn Swyddog Cyfrifyddu'r Cwmni. Pan ddaw arian cyhoeddus i law, y Prif Weithredwr, fel Swyddog Cyfrifyddu Trafnidiaeth Cymru, sy'n bersonol gyfrifol i Weinidogion Cymru a Chynulliad Cenedlaethol Cymru am stiwardiaeth briodol o'r arian cyhoeddus y mae'n gyfrifol amdano; am weithrediadau Trafnidiaeth Cymru o ddydd i ddydd, a'i reoli; ac am sicrhau cydymffurfiaeth â gofynion Rheoli Arian Cyhoeddus Cymru.

23. Fel Cyfarwyddwr Gweithredol Trafnidiaeth Cymru, mae'r Prif Weithredwr yn rhwym wrth gyfrifoldebau cyfreithiol sydd wedi eu nodi ar gyfer cyfarwyddwyr cwmnïau o dan Ddeddf Cwmnïau 2006, gan gynnwys y cyfrifoldeb cyffredinol i weithredu mewn ffordd y byddai'n ei ystyried, yn ddidwyll, yn fwyaf tebygol o hyrwyddo llwyddiant y cwmni er budd Gweinidogion Cymru, sy'n cynnwys cyfrifoldeb dros:

    - rheoleidd-dra a phriodoldeb;
    - sicrhau system gadarn o reolaeth fewnol;
    - diogelu adnoddau ac asedau'r Cwmni;
    - diogelu'r Cwmni rhag risg o dwyll;
    - sicrhau bod holl incwm a derbyniadau o bob math y mae gennych gyfrifoldeb drostynt yn cael eu casglu a'u cyfrif.

24. Yn ychwanegol at y cyfrifoldebau hyn, mae'n rhaid i'r Prif Weithredwr, fel Swyddog Cyfrifyddu:

    - sicrhau bod Trafnidiaeth Cymru yn cydymffurfio â gofynion y Cytundeb Rheoli;
    - sicrhau bod yr holl ystyriaethau ariannol, wrth ystyried cynigion polisi mewn

cysylltiad â gwariant neu incwm y maent yn gyfrifol amdanynt, gan gynnwys dichonoldeb a chynaliadwyedd, yn cael sylw, bod y cynnig gwerth am arian yn cael ei asesu yn unol â'r egwyddorion a nodir yng nghanllaw'r Trysorlys,"The Green Book: *Appraisal and Evaluation in Central Government*"; ac y rhoddir ystyriaeth lawn i unrhyw faterion yn ymwneud â phriodoldeb a chywirdeb;

- sicrhau bod eu gwaith o reoli cyfleoedd a risg yn cynnal y cydbwysedd cywir sy'n briodol ar gyfer busnes Trafnidiaeth Cymru a'r risg y mae'r cwmni a Bwrdd Cwmni Trafnidiaeth Cymru yn fodlon ei hysgwyddo.

25. At ei gilydd, mae'r fframwaith llywodraethu yn sicrhau bod Llywodraeth Cymru yn cadw digon o bŵer i ddiogelu budd cyhoeddus a dwyn Trafnidiaeth Cymru i gyfrif, heb fod angen ymyrryd yn uniongyrchol yng ngweithgareddau dyddiol y Cwmni, gan ganiatáu i Fwrdd y Cwmni ddarparu arweiniad a gwneud penderfyniadau.

Yr uchelgais ar gyfer datblygu Trafnidiaeth Cymru

26. Gweledigaeth Llywodraeth Cymru yw cael system drafnidiaeth integredig gynaliadwy o safon fyd eang yng Nghymru – un a fydd yn gallu arwain ein heconomi a'n cymunedau tuag at fwy o ffyniant.

27. Mae Trafnidiaeth Cymru yn gorff cyflawni arbenigol, ar wahân i Lywodraeth Cymru, sydd ag ymrwymiad arbenigol, amlwg i un nod: cefnogi'r gwaith o ddarparu system drafnidiaeth integredig drawsnewidiol yng Nghymru.

28. Uchelgais Llywodraeth Cymru ar gyfer Trafnidiaeth Cymru, sydd wedi'i nodi yn y Cynllun Gweithredu ar yr Economi, yw y bydd Trafnidiaeth Cymru yn gweithio gyda'r timau rhanbarthol newydd, yr awdurdodau trafnidiaeth rhanbarthol newydd a phartneriaid i greu rhwydwaith trafnidiaeth gyhoeddus integredig, a fydd yn cwmpasu rhwydweithiau rheilffyrdd a bysiau, ac y bydd y rhwydweithiau hyn yn gynyddol yn dod yn eiddo i Trafnidiaeth Cymru, neu'n cael ei weithredu ganddo.

29. Ymhellach at hynny, mae'r Cynllun Gweithredu ar yr Economi yn nodi y bydd Llywodraeth Cymru, am y tro cyntaf, yn sefydlu rhaglen cyllid cyfalaf bum mlynedd ar gyfer trafnidiaeth, drwy Trafnidiaeth Cymru, ar gyfer cynnal a chadw a phrosiectau newydd.

Model cyflawni ar gyfer system drafnidiaeth integredig yng Nghymru

30. Mae nifer o wahanol, fodelau cyflawni ledled y DU, gan gynnwys Transport for London, Transport Scotland, MerseyTravel a Transport for Greater Manchester. Mae'r sefydliadau hyn yn amrywio o ran sut y maent yn gweithredu - eu cyfansoddiad, strwythur, fframwaith deddfwriaethol a chyllid - ac maent yn ganlyniad uniongyrchol i'r fframwaith deddfwriaethol y maent yn gweithredu ynddo, ond mae gan bob un ohonynt gylch gwaith cyson a chlir; cydgysylltu'r system drafnidiaeth ar draws eu rhanbarthau perthnasol.

31. Nid oes angen unrhyw ddeddfwriaeth i weithredu'r fframwaith llywodraethu presennol, o'i gymharu â modelau amgen sy'n golygu bod angen sefydlu

Trafnidiaeth Cymru fel awdurdod statudol (lle y byddai angen i strwythur bwrdd a threfniadau llywodraethu lefel uchel y corff gael eu diffinio yn y gyfraith).

32. O gofio dyhead Llywodraeth Cymru i Trafnidiaeth Cymru fod yn gyfrifol am lawer o swyddogaethau trafnidiaeth ehangach, mae strwythur presennol y cwmni yn cynnig hyblygrwydd sylweddol i addasu'r elfennau hyn yn y dyfodol. Mae'r model hefyd yn fwy cyfarwydd i sefydliadau masnachol y bydd angen i Trafnidiaeth Cymru gydweithio â hwy.

Y broses o ddatblygu Trafnidiaeth Cymru

33. Bydd datblygu Trafnidiaeth Cymru i gyflawni gweledigaeth Llywodraeth Cymru yn golygu trosglwyddo cyfrifoldeb am elfennau rheoli o ddydd i ddydd rhwydwaith trafnidiaeth Cymru i Trafnidiaeth Cymru, ac mae rhai o'r rhain yn cael eu darparu'n uniongyrchol ar hyn o bryd gan Lywodraeth Cymru. Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn archwilio'r opsiynau cyflawni swyddogaethau trafnidiaeth a gaiff eu darparu ar hyn o bryd gan Lywodraeth Cymru drwy Achos Busnes. Bydd yr Achos Busnes yn nodi modelau cyflawni posibl ac mae'r gwaith hwn yn parhau.

34. Nid proses sy'n ymwneud â phreifateiddio yw hon, ac nid yw ychwaith yn broses sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau ar gontract allanol. Fel is-gwmni ym mherchnogaeth lwyr Gweinidogion Cymru, mae Trafnidiaeth Cymru yn rhan o'r sector cyhoeddus yng Nghymru, felly caiff unrhyw risg ac unrhyw gyfle ei gadw yn y sector cyhoeddus, ond o fewn sefydliad cyflawni penodol arbenigol.

Y berthynas rhwng Trafnidiaeth Cymru a Chyd-awdurdodau Trafnidiaeth

35. Bydd y Papur Gwyn ar gynigion i ddeddfu ar gyfer diwygio'r gwaith o gynllunio a darparu gwasanaethau bysiau lleol a thrwyddedu tacsis a cherbydau llogi preifat, a gafodd ei lansio ym mis Rhagfyr 2018, yn cynnig llwyfan i sicrhau cysondeb a chydgysylltu o ran cynllunio a darparu trafnidiaeth gyhoeddus. Mae'r Papur Gwyn yn nodi'r bwriad i ddefnyddio pwerau presennol o dan Ddeddf Trafnidiaeth (Cymru) 2006 i sefydlu Cyd-awdurdodau Trafnidiaeth.

36. Awgrymir dau fodel yn y papur ymgynghori, sef Cyd-awdurdod Trafnidiaeth cenedlaethol gyda byrddau cyflawni rhanbarthol neu gyrff cenedlaethol a rhanbarthol yn ymdrin â gweithgareddau strategol a gweithredol, yn y drefn honno.

37. Y bwriad yw datblygu'r Papur Gwyn pellach sy'n nodi mwy o eglurder o ran y cynnig Cyd-awdurdodau Trafnidiaeth arfaethedig.

38. Er y disgwylir y bydd Bil Trafnidiaeth Gyhoeddus (Cymru) yn cael ei gyflwyno i'r Cynulliad ym mis Chwefror 2020, mae'r gwaith gan Trafnidiaeth Cymru i wella gwasanaethau bysiau ledled Cymru yn gyfle i lunio dull partneriaeth o ddarparu gwasanaethau gydag awdurdodau lleol ochr yn ochr â datblygu fframwaith deddfwriaethol newydd. Gallai cytundeb o'r fath fod yn sail i'r model cyflawni gorau

a fyddai’n cael ei ddisgrifio yn y Papur Gwyn a gaiff ei gyhoeddi yn ystod Hydref 2019.